

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

Стахів І. М.

ЛЕКЦІЯ № 11

Кредитування підприємств

з навчальної дисципліни

Фінанси та фінанси підприємств

спеціальність: 073 Менеджмент

Опорний конспект лекції з дисципліни «Фінанси та фінанси підприємств» для студентів спеціальності 073 Менеджмент

VII с. (денна, заочна форми навчання)

Тема 11. Кредитування підприємств

- 1. Види кредитів, що надаються підприємствам.*
- 2. Кредитування підприємств за рахунок коштів міжнародних фінансово-кредитних інститутів.*
- 3. Державне кредитування підприємств.*
- 4. Облік довгострокових кредитів банків*

Підприємства у сучасних умовах господарювання систематично залучають позикові кошти. З цією метою укладається кредитний договір між установою банку і підприємством, в якому визначаються об'єкти кредитування, умови одержання та погашення позик включаючи плановий розмір кредиту, процентні ставки плати за кредит, умови та розміри їх підвищення та зниження, розмір власних обігових коштів, що використовуються підприємством на формування матеріальних запасів і виробничих витрат, зобов'язання підприємства по заставі цінностей, що кредитуються, джерела погашення позики, терміни, на які вони надаються, та інші умови кредитування.

Як правило, кредитний договір укладається на рік, але в окремих випадках він може бути укладений і на більш тривалий термін. Так, за позиками на капіталовкладення та іншими довгостроковими кредитами договір укладається на термін наданого строку, наприклад, будівництва. У рамках

договору установи банку і підприємства виступають як рівноправні партнери, котрі слідкують за додержанням умов кредитування. Якщо заборгованість прострочена більше ніж на 30 днів, то надання нових кредитів припиняється: при нестачі обігових коштів на підприємстві його кредитування може бути продовжено під гарантію вищої організації, підприємства-спонсора або ін.

Підприємства при збитковій праці переводяться на особливий режим кредитування і розрахунків, при якому надані позики пред'являються до дострокового стягнення і подальше кредитування підприємства припиняється.

Використовують також таку форму кредитування поточної господарської діяльності підприємства, як кредитування за сукупністю запасів і витрат. При цій формі кредитування об'єднуються матеріальні та виробничі запаси, відвантажені товари та виконані роботи в межах нормальних термінів оплати, товари та матеріали, продані в кредит.

За рахунок кредиту, при відсутності грошових коштів на рахунках в банках, оплачуються матеріальні цінності, що надійшли від постачальників, товари, послуги, відкриваються акредитиви та лімітовані чекові книжки для розрахунків за кредитовані цінності та послуги.

Виплата кредиту здійснюється установою банку шляхом перерахування грошових коштів з рахунків в банках підприємства на рахунок банку.

Якщо у підприємства недостатньо грошових коштів на рахунках в банках для виплати заробітної плати працівникам з незалежних від самого підприємства причин, то таке підприємство може одержати в банку позику на ці потреби.

Така позика видається під підвищені проценти і як правило терміном до 10 днів.

В Україні в нових умовах господарювання великого поширення набуло комерційне кредитування, при якому здійснюється продаж товарів на умовах розстрочки платежу. Суму оплати можна оформляти векселями, іншими борговими документами по кожному строку платежу або визначати порядок розстрочки платежів, їх погашення по строках у договорах поставки або підряду. Облік комерційного кредиту доцільно вести на субрахунку "Розрахунки з покупцями з наданого комерційного кредиту" за новим Планом рахунків рахунка № 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками".

Аналітичний облік на цьому субрахунку ведеться в розрізі покупців, особові рахунки яких відкриваються за строками платежів. Групування за строками платежів покупців та замовників необхідне для своєчасного погашення комерційного кредиту, для аналізу фінансового стану підприємства. Комерційні кредити підприємство покриває за рахунок власних обігових коштів, інших джерел коштів, що є в його розпорядженні, а також за рахунок залученого банківського та комерційного кредитів.

Кредити, що їх можуть отримати підприємства, класифікують за такими ознаками:

- за кредиторами;
- за формами та видами;
- за метою використання;
- за терміном надання;

- за забезпеченням;
- за порядком надання.

Види кредитів, що надаються підприємствам

Підприємствам можуть надаватися кредити таких видів:

- банківський кредит — надається суб'єктам господарювання всіх форм власності на умовах, передбачених кредитним договором;
- комерційний кредит - економічні, кредитні відносини, які виникають між окремими підприємствами;
- державний кредит - економічні, кредитні відносини між державою та суб'єктами господарювання;
- лізинговий кредит - стосунки між юридичними особами, які виникають у разі оренди майна (майновий. кредит або лізинг-кредит).

Банківський та державний кредити надаються підприємствам у грошовій формі, лізинговий та комерційний — у товарній. Погашаються банківський та державний кредити у грошовій формі. Комерційний кредит у період становлення ринкових відносин може погашатися як у товарній, так і у змішаній формах (товарній і грошовій одночасно).

В Україні кредитні послуги у вигляді факторингу надають тільки комерційні банки. Лізингові послуги надають переважно лізингові компанії і тому лізинговий кредит умовно віднесений до групи небанківських кредитів.

За терміном надання розрізняють кредити: короткострокові (не перевищують одного року); середньострокові (від одного до трьох років) надаються на поточні витрати, оплату обладнання та фінансування капітальних вкладень;

довгострокові кредити (понад три роки) можуть надаватися для формування основних засобів.

Кредити залежно від забезпечення поділяють на дві групи:

- забезпечені (нерухомістю, цінними паперами, товарно-матеріальними цінностями, дебіторською заборгованістю тощо);
- бланкові (отримують тільки фінансове стійкі підприємства на короткий термін (1-Ю днів)).

Анальний кредит — це позика, при якій банк бере на себе відповідальність за зобов'язаннями підприємства у формі гарантії або поручительства, тобто умовне платіжне зобов'язання. За звальний кредит банк одержує комісійні залежно від виду вимог, що впливають з гарантії та терміну дії. За наданий кредит стягується також процент за діючими ставками.

Банківський кредит класифікують за такими ознаками:

- цільова спрямованість;
- термін кредиту;
- вид процентної ставки;
- валюта кредиту;
- види обслуговування.

Не мають права отримувати кредити підприємства:

- проти яких порушено справу про банкрутство;
- за наявності простроченої заборгованості за раніше наданими кредитами;

- під укладені контракти, які не передбачають захисту позичальника від можливих витрат, пов'язаних із затримками в поставках товарів.

Погашення банківського кредиту — це спосіб погашення основної його суми і нарахованих процентів. Кредит погашають повністю по закінченні терміну кредитної угоди або поступово, частинами. Процент нараховується на суму непогашеного кредиту.

Кредитування підприємств за рахунок коштів міжнародних фінансово-кредитних інститутів

В Україні комерційні банки дуже рідко надають підприємствам довготермінові кредити. Більш реальною є можливість отримати довготерміновий кредит через кредитні лінії? Світового банку і Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). Такі кредити надаються вповноваженими банками.

За рахунок коштів ЄБРР здійснюється, короткострокове та довгострокове фінансування проектів, які задовольняють вимоги ЄБРР.

Короткострокове кредитування надається для реалізації експортних контрактів та придбання імпортової продукції з метою подальшого використання в процесі виробництва.

Довгострокове кредитування надається для фінансування основних засобів (придбання нового вітчизняного та імпортного обладнання).

Критерії фінансування підприємств по лінії ЄБРР: — фінансуються тільки проекти підприємств з приватною формою власності, які функціонують у галузях сільськогосподарського виробництва, харчової промисловості та послуг;

- частка приватної власності має бути не менша ніж 51%;
- допроектні активи підприємств не повинні перевищувати 2,5 млн. дол. США за винятком вартості споруд та будівель;
- підприємство має відповідати вимогам техніки безпеки, екологічним, санітарно-гігієнічним, а також іншим нормам охорони довкілля, встановленим законодавством України;
- кількість працюючих не повинна перевищувати 500 осіб;
- власний внесок позичальника в проект не може бути меншим за 30% вартості проекту;
- коефіцієнт обслуговування
- погашення бюджетних кредитів, які використовуються на придбання обладнання, що не входять у систему будівель, розпочинається не пізніше ніж за два роки;
- розпочинається погашення бюджетних кредитів через рік після закінчення будівництва, реконструкції або технічного переобладнання об'єкта кредитування (якоїсь його черги, пускового комплексу) і здійснюється щоквартально;
- ставка за користування бюджетними позиками встановлюється і визначається Мінфіном України щорічно під час формування Державного бюджету.

На отримання кредиту Європейського банку реконструкції та розвитку підприємство подає відповідні документи.

Державне кредитування підприємств

Державний кредит — це економічні відносини, які виникають між підприємством і державою внаслідок купівлі підприємством державних цінних паперів (підприємство стає кредитором держави), а також унаслідок одержання бюджетних і позабюджетних кредитів (підприємство стає позичальником).

Державне кредитування підприємств може здійснюватися для забезпечення післяприватизаційної фінансової підтримки.

Державне кредитування здійснюється наданням бюджетних позик безпосередньо міністерствам, відомствам, іншим центральним органам державної виконавчої влади для фінансування через банківські установи:

- пускових об'єктів;
- раніше розпочатих новобудов виробничого призначення;
- технічного переобладнання і реконструкції діючих підприємств незалежно від форм власності.

Кошти підприємств, які надходять до банку за користування бюджетною позикою, перераховуються до Державного бюджету в обсязі 60%, а коли до позичальника застосовано штрафні санкції — 70% від цих сум. Решта суми надходить до уповноваженого банку для покриття витрат на обслуговування бюджетної позики.

Оплата відсотків здійснюється за рахунок власних коштів підприємства.

Банки, які фінансують позичальника, здійснюють контроль за цільовим і ефективним використанням бюджетних кредитів, до підприємств-позичальників, що порушують кредитну угоду, застосовують штрафні санкції.

Не застосовуються штрафні санкції до підприємств-позичальників:

- за несвоєчасне одержання позичальником бюджетної позики у передбачених обсягах;
- за тимчасової консервації об'єкта через брак коштів для продовження його будівництва.

Кредити за рахунок коштів Державного позабюджетного капіталу приватизації надаються за таких умов:

- у Статутному капіталі приватизованого підприємства державна частка не перевищує 25%;
- загальний обсяг кредиту не перевищує 33% загального обсягу надходження коштів від продажу майна відповідного підприємства (незалежно від його вартості);
- продаж підприємства не був здійснений за приватизаційні папери;
- приватизаційні підприємства не належать до об'єктів комунальної власності.

Розмір плати за кредит встановлюється на рівні облікової ставки Національного банку України.

Для одержання цільових кредитів підприємства подають до Фонду Державного майна відповідні документи:

- заяву про одержання кредиту;
- довідку комерційного банку про залишок коштів на рахунку підприємства і відсутність заборгованості за одержаними раніше позиками;
- копії засновницьких документів підприємства-засновника;

- довідку органів Державної податкової адміністрації про своєчасну сплату податків;
- висновки останньої аудиторської перевірки фінансового стану підприємства;
- баланс (копію) на останню звітну дату, засвідчений податковою інспекцією;
- перелік майна, яке слугуватиме заставою і є власністю підприємства-позичальника;
- техніко-економічне обґрунтування використання кредиту у вигляді бізнес-плану;
- інші документи на вимогу Фонду.

Контроль за цільовим використанням і своєчасним погашенням кредиту і процентів за користування ним здійснює комерційний банк.

У разі несплати підприємством-позичальником суми кредиту, процентів-за користування ним чи відповідних комісійних перерахування належних сум на рахунок Фонду здійснюється в межах вартості заставного майна, яке реалізується на доручення банку.

Підприємство може отримати основні засоби на умовах кредиту-оренди, але воно має пройти лізинговий процес, який складається з таких процесів:

- підготовка та обґрунтування лізингового проекту;
- юридичне оформлення лізингової угоди;
- виплата лізингових платежів;
- повернення об'єкта лізингу або викуп його за залишковою вартістю.

Облік довгострокових кредитів банків

На рахунку № 50 "Довгострокові позики" обліковують надані банком довгострокові кредити банків для технічного переобладнання, реконструкції та розширення діючих підприємств, а також на інші об'єкти будівництва підприємством. Банки при наданні кредитів відбирають найбільш ефективні проекти, що можуть значно підвищити продуктивність праці, ефективно розвинути наукомісткі види виробництва, підвищити якість продукції, фінансують соціально-культурні об'єкти, житлове будівництво та ін.

Довгострокові кредити банків надаються підприємствам на строк більше року.

Аналітичний облік довгострокових кредитів ведеться за видами кредитів, банками, які їх надали.

Розрахунки з банками за операціями обліку (дисконту) векселів та інших боргових зобов'язань.

Заборгованість за розрахунками з покупцями, засновниками та іншими дебіторами забезпечується простроченими вексями і продовжує - враховуватись на відповідних рахунках обліку дебіторської заборгованості.

Аналітичний облік дисконтованих векселів ведуть за векселедавцями, окремими вексями, банками, які здійснюють облік (дисконт) векселів або інших боргових зобов'язань.

Аналітичний облік кредитних (позикових) коштів ведеться за кредитовою ознакою у Журналі-ордері № 4, а при спрощеній формі обліку - у Відомості № В-4.

За умови неможливості погасити кредит (короткостроковий, довгостроковий) підприємство-боржник може домовитися з банком про відстрочення

(продовження) на підставі заяви до банку (за 2-3 дні до закінчення терміну) та відповідної домовленості.

Процентна ставка за продовженим кредитом буде вища, ніж ставка стандартна (п. 26 Положення про кредитування, затвердженого постановою Правління НБУ № 246 від 28.09. 95 р.). Різниця між процентною ставкою за продовженим кредитом і ставкою стандартною розглядається як штрафна санкція.

У випадку, якщо банк-кредитор не погодиться на продовження, своєчасно непогашений кредит вважається простроченим.

Усі передбачені договором штрафні санкції, проценти за простроченими кредитами відносили за рахунок прибутку, що залишався у розпорядженні підприємства, субрахунок № 98 "Визнані штрафи, пені, неустойки".